

Videnskab og religion : Darwin

1

DE TRE TESER: KONFLIKT, UAFHÆNGIGHED ELLER DIALOG

Historierne om den mørke middelalder, hvor Kirken sendte folk på bålet, hvis de havde opnået indsigt i forhold, der kunne true den religiøse autoritet, er ofte mere velkendte end velbegrundede. Når vi tænker på forholdet mellem videnskab og religion, er det som oftest sådanne konfrontationer, der springer i øjnene. Der er da også en dominerende tradition for at anskue problemstillingen på denne måde – en tradition, der kendes som *konflikttesen*. Det er denne opfattelse, man typisk møder i nyhedsmedier og populærkultur. Billedet af videnskaben og religionen som parter i en evig strid har brændt sig fast på den kollektive nethinde. Men dette er ikke den eneste måde at anskue spørgsmålet på. I det følgende præsenteres tre forskellige vinkler på forholdet mellem videnskab og religion. De tre vinkler kendes som *konflikttesen*, *uafhængighedsteser* og *dialogtesen*.

Konflikttesen

Når historikere har beskrevet forholdet mellem videnskab og religion, har de ofte gjort brug af en krigs- eller konflikt-metaforik. Videnskaben og religionen ses i denne optik som to modstridende kræfter, der gennem historien har givet anledning til sammenstød mellem tilhængere af den religiøse eller den videnskabelige sandhed. Konflikttesen tager udgangspunkt i bestemte historiske situationer, hvor bølgerne er gået højt i diskussionen af forholdet mellem videnskaben og religionen. Disse situationer er blevet set som eksempler på den konflikt, man hævder nødvendigvis må finde sted, når de to størrelser står over for hinanden. For tilhængere af konflikttesen byder historien på utallige eksempler på denne konflikt, og disse historiske eksempler er blevet brugt i formidlingen af denne opfattelse.

Konflikttesen giver et billede af videnskaben og religionen som to modsætningsfyldte størrelser, der ligger i evig kappestrid med hinan-

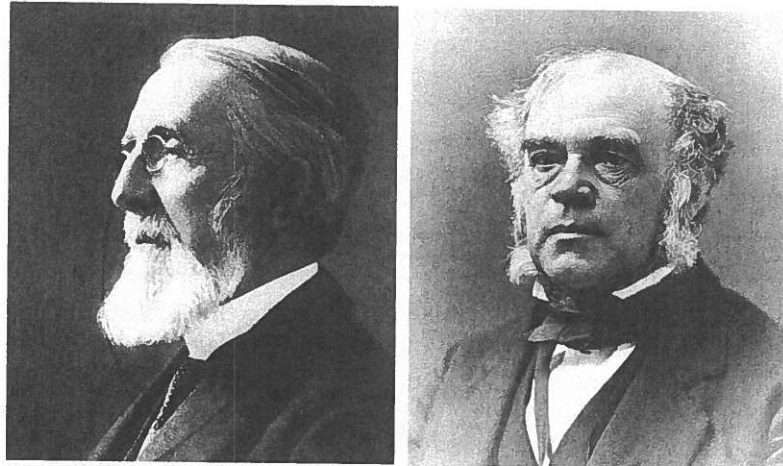
DE TRE TESER: KONFLIKT, UAFHÆNGIGHED ELLER DIALOG

Historierne om den mørke middelalder, hvor Kirken sendte folk på bålet, hvis de havde opnået indsigt i forhold, der kunne true den religiøse autoritet, er ofte mere velkendte end velbegrundede. Når vi tænker på forholdet mellem videnskab og religion, er det som oftest sådanne konfrontationer, der springer i øjnene. Der er da også en dominerende tradition for at anskue problemstillingen på denne måde – en tradition, der kendes som konflikttesen. Det er denne opfattelse, man typisk møder i nyhedsmedier og populærkultur. Billedet af videnskaben og religionen som parter i en evig strid har brændt sig fast på den kollektive nethinde. Men dette er ikke den eneste måde at anskue spørgsmålet på. I det følgende præsenteres tre forskellige vinkler på forholdet mellem videnskab og religion. De tre vinkler kendes som *konflikttesen*, *uafhængighedstesen* og *dialogtesen*.

Konflikttesen

Når historikere har beskrevet forholdet mellem videnskab og religion, har de ofte gjort brug af en krigs- eller konflikt-metaforik. Videnskaben og religionen ses i denne optik som to modstridende kræfter, der gennem historien har givet anledning til sammenstød mellem tilhængere af den religiøse eller den videnskabelige sandhed. Konflikttesen tager udgangspunkt i bestemte historiske situationer, hvor bølgerne er gået højt i diskussionen af forholdet mellem videnskaben og religionen. Disse situationer er blevet set som eksempler på den konflikt, man hævder nødvendigvis må finde sted, når de to størrelser står over for hinanden. For tilhængere af konflikttesen byder historien på utallige eksempler på denne konflikt, og disse historiske eksempler er blevet brugt i formidlingen af denne opfattelse.

Konflikttesen giver et billede af videnskaben og religionen som to modsætningsfyldte størrelser, der ligger i evig kappestrid med hinan-

Andrew Dickson White (tv) og John William Draper (th) gav konflikt-tesen dens klassiske udformning. Deres værker om konflikten mellem videnskaben og religionen fandt et stort publikum og har spillet en stor rolle af forholdet mellem videnskab og religion.

den. Fornuft og tro, natur og ånd, oplyst og fordunklet, ophøjet og laverestående – modsætningsparrene er mange, og deres fortegn kan skifte vilkårligt. Det er ikke nødvendigvis videnskaben, der er ophøjet og oplyst – det kan lige så vel være religionen, der løfter sig langt højere end den jordbundne videnskab, som ikke har sans for de åndelige sandheder.

I den klassiske formulering af konflikttesen er det religionen, der står for skud. Denne krigs- eller konfliktmetafor er først og fremmest blevet udbredt igennem to værker fra slutningen af det 1800-tallet – John William Drapers (1811-1882) *History of the Conflict between Science and Religion* (Historien om konflikten mellem videnskab og religion) fra 1875 og Andrew Dickson Whites (1832-1918) *A History of the Warfare of Science with Theology in Christendom* (En historie om krigen mellem videnskab og teologi i kristendommen) fra 1895.

Fælles for disse værker er, at de fortæller en historie, der sætter videnskabens voksende indsigt om den verden, der omgiver os, over for religionens modvilje mod at forholde sig til denne nye viden. Her er ikke bare tale om modsætninger eller uoverensstemmelser, men om konflikt og krig. Det grundlæggende element i konflikt-tesen er beskrivelsen af den evigt tilbagevendende konfrontation mellem to størrelser, der hver især gør krav på sandheden om livet og verden. Som Draper udtrykker

det, er "videnskabens historie ikke bare en optegnelse af isolerede opdagelser. Det er historien om konflikten mellem to stridende kræfter, det menneskelige intellekts ekspansive kraft på den ene side, og den fortættende og sammentrækkende kraft, der udspringer af den traditionelle tro og menneskelig interesse på den anden".

For Draper og White er religionen, og især de religiøse institutioner, en konservativ og dogmatisk kolos, der nægter at se de naturvidenskabelige sandheder i øjnene. Den menneskelige fornuft, eksemplificeret ved den naturvidenskabelige viden, fører menneskeheden frem mod nye og bedre tider, mens kirken og dens religiøse sandheder slår sig i tøjret ved udsigten til en fremtid domineret af fornuft frem for tro. Ifølge Draper må en guddommelig åbenbaring "nødvendigtvis være intolerant over for modsigelser. Den må afvise enhver tanke om udvikling af sig selv, og den må se med foragt på den udvikling, der udgår fra menneskets intellektuelle fremskridt [...]. Tro er af natur uforanderlig og stillestående; videnskaben er af natur progressiv, og før eller siden må der opstå en konflikt mellem dem, der ikke lader sig skjule eller overse".

Det er tydeligt, at Draper ikke har høje tanker om religionen set i forhold til videnskaben. Disse to kræfter er fundamentalt forskellige fra hinanden. Den religiøse tro er af natur uforanderlig og stationær, mens videnskaben og fornuften i deres væsen er af progressiv karakter. En religiøs tro, der bygger på guddommelig åbenbaring, må, ifølge Draper, nødvendigvis være fjendtligt indstillet over for alt nyt og udfordrende, der kan svække dens autoritet.

Det er muligt at finde eksempler på reaktionære strømninger inden for de religiøse samfund i forhold til udviklingen inden for videnskaben, men man kan ikke anklage Draper for at være nuanceret i sin behandling af emnet. Det er bevidst fra Drapers side, for ifølge ham "har det ikke været nødvendigt at kigge nøjere på de mere moderate eller mellemliggende standpunkter, for selv om de måske nok kan være af betydelig værdi, er det ikke de moderate, men de ekstreme standpunkter, den saglige læser må forholde sig til i konflikter af denne slags".

Konflikttesen fokuserer på de hændelser, hvor bølgerne har gået højest, og debatten har været mest intens. Den spilder ikke tiden med at undersøge, hvordan forholdet mellem videnskab og religion har taget sig ud i andre sammenhænge. Draper opremser en lang række hændelser, hvor den påståede konflikt mellem videnskab og religion kommer klart til udtryk, og bruger disse som grundlag for et postulat om en evig og nødvendig konflikt. Videnskaben og religionen er to fundamentalt forskellige størrelser, der fungerer efter grundlæggende forskellige

principper. Videnskaben beskriver, hvordan verden tager sig ud og skaber udvikling og åbenhed. Videnskaben bygger på fornuftens frie arbejde og repræsenterer et fremskridt i forhold til tidligere tiders forståelse af verden, der tog udgangspunkt i de religiøse overleveringer. Derimod beskrives religionen som et dogmatisk og konservativt regelsæt uden sandhedsindhold, der undertrykker frisind og anderledes tænkende og derved står i modsætning til de værdier, som videnskaben repræsenterer.

Det er i store træk samme historie, man finder hos Andrew Dickson White. Han gør det klart, at kun videnskaben kan stå som garant for fremskridtet. Der er en mørk og en lys side i menneskehedens historie, og hver gang de to sider er blevet blandet sammen, har det kun ført de værste ulykker med sig. Eller rettere, hver gang religionen har blandet sig i videnskabens gøren og laden, har resultatet vist sig katastrofalt. White siger: "I al moderne historie har enhver religiøs indblanding i videnskaben, uanset hvor velment en sådan indblanding har været, uundgåeligt haft de værste tænkelige konsekvenser for både religionen og videnskaben, mens enhver uhæmmet videnskabelig undersøgelse altid har været af den største værdi for både religionen og videnskaben, hvor skadelig denne undersøgelse end må have taget sig ud for religionen til at begynde med."

Indblanding fra religionens side på videnskabens område må undgås for enhver pris, mens videnskaben dårligt kan true religionen – selv om det måske ved første øjekast kan tage sig sådan ud. Bibelens rolle, som bærer af guddommelig sandhed, må give efter for det videnskabelige fremskridt, men for White betyder det ikke, at Bibelen bliver mindre værd. Tværtimod fremstår Bibelen ifølge White nu ikke længere som et slags orakel eller et profetisk værk, men som et 'helligt skrift': "Ud af vores gamle opfattelse af Bibelen som en samling guddommelige orakeltekster vil en ny forståelse af Bibelen opstå – båret frem af en udvikling, der gennem århundreder er blevet drevet frem af gudfrygtige mænds arbejde, ofre og martyrier – der ser den som en samling hellige skrifter. En udvikling, der kun er mulig i kraft af det guddommelige lys, de forskellige videnskaber har gjort så meget for at kaste over menneskets hjerte og sjæl. En åbenbaring, ikke af menneskets fald, men af dets opstigen. En fremstilling, ikke af midlertidige dogmer og højtideligheder, men af Retfærdighedens evige Lov – den ene vej, der kan lede personer og nationer opad." Bibelen skal ikke forstås som profetisk eller sand i den forstand, at hvert eneste ord er dikteret af Gud og giver os sandheden om verden og os selv, men som et regelsæt for vor

gøren og laden i denne verden. For White er Bibelen et helligt skrift, fordi den anviser os den rette måde at gebærde os på i verden, men nogen sand beskrivelse af naturen indeholder den ikke. Det giver derfor ikke mening at sætte bibelske indsigter imod videnskabens resultater. Ifølge White er dette den rette forståelse af Bibelens væsen, men det er en forståelse, der kun er blevet mulig som resultat af den udvikling, der er sket inden for naturvidenskaben.

Forestillingen om menneskehedens fremskridt er central hos både Draper og White. Draper taler om "Europas intellektuelle nat" og fastslår, at "*vi lever i daggyret af bedre tider*". Whites værk er en gennemgang af udviklingen inden for forskellige videnskaber med overskrifter som "Fra skabelse til evolution", "Fra magi til kemi og fysik" og "Fra mirakler til medicin". Hos begge finder vi en grundlæggende tanke om videnskabens fremskridt som motoren for menneskehedens intellektuelle udvikling. Det er dette fremskridt, Kirken gennem historien har modsat sig og forsøgt at bremse, fordi det ikke stemmer overens med dens religiøse doktriner. Videnskab og religion er ifølge konflikttesen to fundamentalt forskellige tilgange til verden, der gensidigt udelukker hinanden. Som svar på spørgsmålet om verdens skabelse kan vi, ifølge konflikttesen, ikke både påstå, at den er skabt af Gud, som der står i Bibelen, og samtidig give en naturvidenskabelig forklaring på universets opståen og beskaffenhed. De to forklaringer passer ikke sammen. De er gensidigt udelukkende. Hvis vi tager Bibelens skabelsesberetning for gode varer, giver det ikke mening at tale om Jordens og livets udvikling gennem mange millioner år, da det hele var overstået og fuldbragt i løbet af seks dage. Set fra den anden side kan videnskabens undersøgelser og eksperimenter opfattes som en indtrængen på områder, der ikke bør betrædes af mennesket. Det hævdes, at videnskaben går Gud i bedene i den forstand, at der sker en afmystificering af naturen, idet man begynder at give rationelle forklaringer på forhold, det tidligere var forbeholdt religionen at udtale sig om.

Hvis man ser på forholdet mellem videnskab og religion gennem konflikttesens optik, kan man groft sagt gøre det på to måder, der tager udgangspunkt i hver sin 'lejr'. Set fra den videnskabelige lejr hylder man videnskaben som menneskehedens største gode og bedrift, mens religionen ses som en forældet tradition, der må bøje sig i støvet for vores nyvundne videnskabelige indsigter. Set fra den religiøse lejr tager det sig helt anderledes ud. Her tilkender man Bibelens ord den endelige autoritet som værende Guds ord til mennesket. Det ord skal ikke underkastes eller indrette sig efter videnskabens opdagelser og forklaringer

af naturens mysterier. Videnskaben har uretmæssigt forsøgt at tilkæmpe sig autoritet på områder, der udelukkende hører Gud til. Dens forsøg på at forklare, hvordan verden hænger sammen, er udtryk for menneskeligt hovmod, idet man forsøger at forklare Guds skaberværk uden sans for det, der ligger bag. Der er her tale om en fundamentalistisk holdning – Bibelens ord er Guds ord og dermed ubetinget sande. Ifølge denne opfattelse er det religionen, der forklarer os vores plads i verden, og det er gennem den, vi får vores forståelse af naturen.

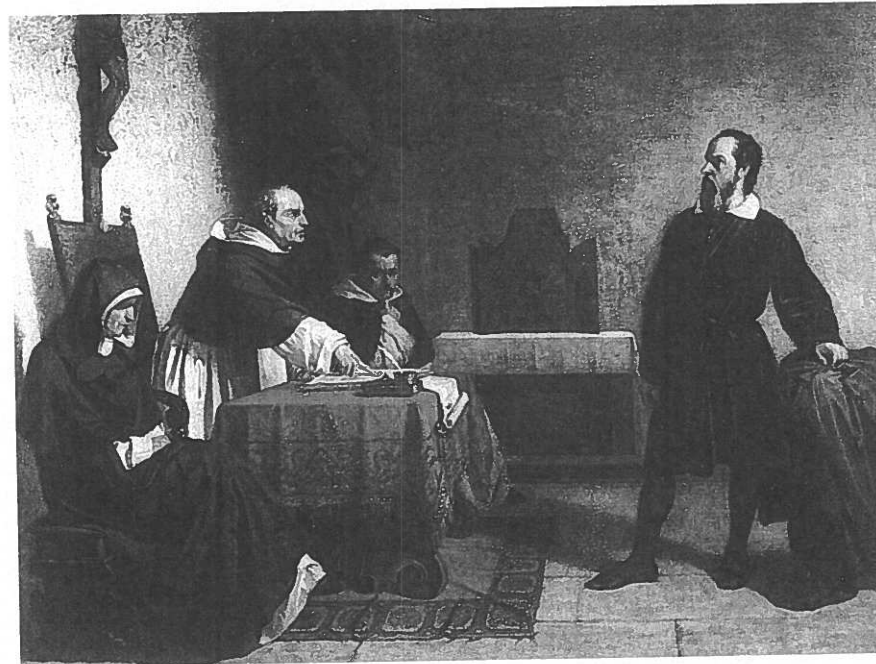
I forbindelse med konflikttesen er det imidlertid karakteristisk, at der er tale om fundamentalisme i begge lejre. På den ene side finder man, i den klippefaste tro på videnskabens goder og evner, et udtryk for et scientistisk videnskabssyn – hvilket vil sige, at den videnskabelige erkendelse tillægges monopol på sandheden – mens opfattelsen af den bogstavelige sandhed af Bibelens ord er udtryk for en religiøs fundamentalisme. Med sådanne holdninger sat over for hinanden er det ikke sært, at det kommer til konfrontationer, og at bølgerne af og til går særdeles højt.

Ved at fokusere på kontroverserne er det muligt for fortalernes for konflikttesen at skrive en fængende historie. Det er én af de ting, der har sikret konflikttesen stor succes. Det er fortællingen om den menneskelige fornuft, der kæmper mod og overkommer forhindringer og udfordringer. Historien byder på både bål og brand, helte og skurke, og alt efter hvilken side man holder med, stiller den beredvilligt historiens syndebugke frem for vores anklagende fingre. Hos Draper og White finder man masser af anklagende fingre. I forordet til sit værk skriver Draper:

”Hvad Videnskaben angår, har hun aldrig allieret sig med civile kræfter. Hun har aldrig forsøgt at lægge mennesker for had eller påføre dem sociale dårligheder. Hun har aldrig udsat nogen for hverken mental pine, fysisk tortur og i særdeleshed ikke for død for at fremme sine ideer. Hun fremstår ubesudlet af grusomheder og forbrydelser. Men i Vatikanet – vi behøver bare at huske Inkvisitionen – er de hænder, der nu løftes i bønner mod den barmhjertige Gud farvet røde. De er bestænkede af blod.”

Sprogbrugen er bastant, og historien tegnes i klare kontraster mellem sort og hvidt, godt og ondt, os og dem. Med sin beskrivelse af forholdet mellem videnskab og religion som præget af evig strid og kamp har konflikttesen en betydelig historie at trække på. Men spørgsmålet er,

om det er tilfredsstillende at anskue historien på denne måde. Giver det mening kun at fokusere på yderpunkterne og se bort fra alt det mellem-liggende? Er konflikten mellem videnskab og religion et indbygget element i de to størrelser, som vi ikke kan komme udenom? I forsøget på at besvare disse spørgsmål er det vigtigt at holde sig for øje, at fortalerne for konflikttesen som regel er ude i et polemisk ærinde. Det var tilfældet for både Draper og White. De havde begge oplevelser tæt inde på livet, der ansporede dem til at anskue forholdet mellem videnskab og religion som præget af konflikt. For Draper var det specielt deklarationen af Pavens ufejlbarlighed i 1870, der fik hans sind i kog, og hans angreb på religionen var primært rettet imod den katolske kirke. Endvidere havde Draper tidligere skrevet et større og populært værk om den amerikanske borgerkrig, så han var allerede bekendt med brugen og effekten af krigsmetaforen.

Cristiano Banti: *Galileo before the Inquisition*, 1857

Den italienske naturfilosof Galileo Galilei er ofte blevet fremstillet som videnskabsmanden, der kæmper mod den undertrykkende og formørkede Kirke. På billedet ses den stålsatte Galilei, der trodsigt modsætter sig Inkvissionens anklager. Denne fremstilling af Galilei er symptomatisk for den måde konflikttesen opdeler historiens aktører i helte og skurke.

White oplevede konflikten mellem videnskab og religion på nært hold som en af de ledende kræfter bag grundlæggelsen af Cornell University i 1865. Cornell var et af de første rent sekulære universiteter i Amerika, og planen var, at universitetet skulle fokusere på undervisningen i de naturvidenskabelige fag og være frigjort fra religiøse og andre særinteresser. Som White siger:

”Vi ville etablere en undervisningsinstitution i staten New York, der skulle give teoretisk og praktisk naturvidenskab samme plads som litteratur, og hvor studiet af litteraturen, gammel som moderne, skulle være så frigjort fra pedanteri som muligt [...]. Vi havde især besluttet at denne institution ikke skulle være under kontrol eller indflydelse fra noget politisk parti eller nogen religiøs gruppe.”

White og hans kolleger var slet ikke forberedt på den stærke reaktion, dette program afstedkom. Tanken om et gennemført sekulariseret universitet, der lagde afgørende vægt på de naturvidenskabelige fag, skabte stor harme i forskellige kredse, og fra religiøst hold søgte man at sikre sig indflydelse, dog uden held.

Uafhængighedstesens

Konflikttesen anser videnskab og religion for at være gensidigt udelukkende størrelser. Uafhængighedstesens perspektiv giver et andet syn på forholdet. Mens naturvidenskabens område er den fysiske side af verden, så beskæftiger religionen sig med den åndelige side. De taler to væsensforskellige sprog, der ikke vilkårligt kan overføres fra det ene område til det andet. Som udgangspunkt benægter uafhængighedstesens, at konflikten mellem videnskab og religion er uundgåelig. Den siger derimod, at det er to væsensforskellige tilgange til verden, der umuligt kan være i modstrid med hinanden, medmindre de pålægges et pres udefra.

Tilhængere af uafhængighedstesens mener, at det ud fra deres perspektiv er muligt at fjerne grundlaget for konflikten mellem videnskab og religion. Det kan ske på forskellig vis. Hvis man f.eks. ikke insisterer på at tolke Bibelen ordret, rydder man vejen for mange tilsyneladende uoverensstemmelser i forholdet mellem videnskaben og religionen. Det er svært at få Bibelens ord om, at Gud skabte verden i løbet af seks dage

til at stemme overens med en naturvidenskabelig forklaring af universets og Jordens tilblivelse. Forstået ordret er her tale om en konflikt mellem videnskab og religion, der ikke kan mægles til ro. Man kan også stille spørgsmålet om det overhovedet er nødvendigt at få videnskaben og religionen til at stemme overens med hinanden. Hvis man godtager, at videnskaben udtaler sig i ét sprog om én side af verden og religionen i et andet sprog om en anden side af verden, forsvinder grundlaget for den påståede konflikt. Hvis Bibelen læses som en åndelig vejledning, som en tolkning af verden og menneskets situation, udebliver den nødvendige uoverensstemmelse. Hvis man accepterer, at den religiøse tro afspejler eller beskriver den åndelige del af den menneskelige tilværelse, og ikke fastholder, at den skal overtrumfe videnskabens indsigt i og forståelse af naturens sammenhænge, så kan videnskaben og religionen stå som to adskilte og uafhængige måder at beskrive og anskue verden på.

Fortalerne for uafhængighedstesen ønsker at bløde op for konflikten mellem videnskaben og religionen ved også at medtage de mere moderate standpunkter. Selv om der har været konflikter, følger det ikke heraf, at de er nødvendige eller uundgåelige. Grundlæggende er slutningen fra de konkrete eksempler på konflikt til forestillingen om, at denne konflikt skulle være eviggyldig, ikke indlysende. At der har været konflikter, betyder ikke, at de nødvendigvis må forekomme. Uafhængighedstesen ser videnskaben og religionen som to fuldt adskilte og forskellige størrelser, der omhandler hvert deres område af den menneskelige tilværelse. Derfor finder man ikke her en tilsvarende opfattelse af en grundlæggende konflikt de to imellem. Når konflikterne opstår, er det et spørgsmål om overtrædelse af grænser. Når den ene side gør krav på den endelige sandhed, kommer de to områder i konflikt, fordi de ikke overholder deres grænser og ikke accepterer, at der tales i to forskellige sprog og om to forskellige områder.

Dialogtesen

Der er nu blevet beskrevet to måder at anskue forholdet mellem videnskab og religion på – som modsætningsfyldte og som adskilte størrelser. Fælles for dem har været manglen på interaktion. Det har på ingen måde været muligt at krydse imellem dem. Det ønsker fortalerne for dialogtesen imidlertid at gøre. De anser videnskab og religion for at være to måder at udtale sig om det samme på. Der er, som i konflikt-tesen, én

sandhed, men den kan nås ad forskellige veje. For at nå sandheden, er det nødvendigt at inddrage både videnskaben og religionen. Tilhængere af dialogtesen mener, at videnskaben og religionen i virkeligheden udtaler sig om det samme, men gør det med forskelligt udgangspunkt. Derfor gælder det om at forsøge at bringe overensstemmelse mellem de forskellige synspunkter.

Tilhængere af dialogtesen hævder, at en interaktion mellem videnskaben og religionen kan være nyttig, når vi stiller såkaldte grænsspørgsmål: Hvorfor er der noget snarere end intet? Hvorfor er verden opbygget, som den er? Sådanne spørgsmål ligger ifølge tilhængerne af dialogtesen uden for, hvad man kan beskrive med naturvidenskabens sprog, men det er den selv samme videnskabs indsigter, der bringer os til disse spørgsmål. Fortalere for dialogtesen påpeger, at videnskaben forsøger at besvare de samme spørgsmål, som religionen altid har søgt at besvare. Begge beskæftiger sig med de grundlæggende spørgsmål om menneskets forhold til verden. Her ser man ligheder mellem videnskaben og religionen, og disse ligheder er afgørende for tilhængere af dialogtesen. Hvor konflikttesen postulerede to væsensforskellige måder at anskue verden på, og hvor uafhængighedstesen så to forskellige måder at beskrive to forskellige områder på, ser dialogtesen videnskaben og religionen som to måder at udtale sig om det samme på. Videnskabens resultater afvises ikke, heller ikke når de går imod Bibelens ord. Videnskaben kan derimod tolkes som afdækningen af Guds skaberværk. I stedet for at se denne afdækning som noget nedsættende, kan man anse det for at være et positivt vidnesbyrd om den intelligente skaber, der nødvendigvis må stå bag en verden, styret af sådanne regelmæssigheder, som videnskaben beskæftiger sig med.

Tilhængere af dialogtesen forsøger at etablere tætte koblinger mellem videnskaben og religionen, der anses for at være gensidigt afhængige. Det kan dog være en farlig vej at vælge, da man binder sine religiøse forestillinger til en videnskab, der er under stadig udvikling. Dialogtesen bruges til at demonstrere forestillingen om konflikten mellem videnskab og religion ved at insistere på, at de dybest set er identiske, men tager sig forskellige ud. For at undgå konflikten er både den videnskabelige og den religiøse lejr nødt til at undsige sig både scientisme og fundamentalisme. Videnskaben og religionen må ifølge tilhængere af dialogtesen afstemmes med hinanden, hvis de skal realisere deres fulde potentiale. Men dette er ikke noget uproblematisk forehavende.

Brugen af de tre teser

Når man ser nærmere på historiske eksempler på interaktionen mellem videnskab og religion, er det værd at holde sig disse forskellige opfattelser for øje. Ikke fordi én af dem er den rigtige eller giver det endelige svar, men fordi de er blevet brugt til at beskrive og forstå denne side af historien. Her er tale om opfattelser, der er opstået i en senere tid, og som næppe ville give mening for de historiske aktører. Når vi i det følgende skal se nærmere på historiske diskussioner af forholdet mellem videnskab og religion, kan det være nyttigt at holde sig disse tilgange for øje. Det drejer sig ikke om at passe historien ind efter tesernes fastlagte optik, men derimod at forsøge at se, hvordan de historiske aktører selv opfattede forholdet. De tre teser er dog et udmærket sted at starte turen ind i spørgsmålet om forholdet mellem videnskab og religion.

Konflikttesen	Uafhængighedsteser	Dialogtesen
hævder at der er en evig og uundgåelig konflikt mellem videnskab og religion.	hævder at videnskab og religion er grundlæggende forskellige og taler hvert deres sprog.	hævder at videnskab og religion kan og må arbejde sammen.

I 1961 udgav Henry M. Morris og John C. Whitcomb et værk med titlen *The Genesis Flood – The Biblical Record and its Scientific Implications* [Syndfloden – Den bibelske fortælling af dens videnskabelige konsekvenser]. Her følger forfatternes introduktion til dette værk:

Spørgsmålet om Syndflodens historiske korrekthed og beskaffenhed er ikke bare et akademisk spørgsmål, der kun er relevant for en lille håndfuld videnskabsmænd og teologer. Hvis en global oversvømmelse faktisk udryddede alle de mennesker, der levede før syndfloden, såvel som alle landlevende dyr, undtagen de der overlevede i Noahs Ark (sådan som det står beskrevet i Bibelen), så har dette en enorm historisk og videnskabelig betydning. Den store syndflod og de begivenheder, der er forbundet med den, bliver af afgørende betydning for vores forståelse af antropologi, geologi og alle andre videnskaber, hvis emne er historiske og præhistoriske hændelser og fænomener.

Af endnu større betydning er de implikationer, der følger af Syndfloden i forhold til den kristne teologi, for denne altomfattende katastrofe taler sit tydelige og klare sprog om Guds overhøjhed i forhold til menneskene og naturens processer. Desuden er det et profetisk varsel om dommen der vil

komme, når Gud endnu engang blander sig i de jordiske hændelser, idet han afvikler al menneskelig synd og oprør og fuldbringer sin plan fra tidernes morgen om skabelse og forløsning. 35

Men vi er kommet til en tid, hvor den videnskabelige og akademiske verden ikke længere tager Syndflodens advarsler alvorligt. I stedet har man påtaget sig en teori om ensartethed og evolution, med hvilken man kan tolke universets såvel som menneskets historie og som endog kan forudsige og planlægge fremtiden. Denne teori er ensartet fordi den påstår, at de eksisterende fysiske processer kan redegøre for alle hidtidige, nuværende og kommende forandringer i det astronomiske, geologiske og biologiske univers. Det er disse processer, der ifølge den ensartede teori kan forklare universets og livets udvikling og ikke Guds mirakuløse indgriben. Selv evangeliske kristne, der fastholder at tro på Skriftens guddommelige gyldighed, har ofte kapituleret overfor videnskaben om ensartetheden, idet de har frasagt sig Syndflodens universelle karakter og dermed har opgivet deres evangeliske vidnesbyrd til fordel for en verden i oprør mod dens skaber. 65

Vores studie har derfor en dobbelt målsætning. For det første ønsker vi at undersøge præcis hvad Skrifterne siger om Syndfloden og dermed beslægtede emner. Dette 70

gør vi ud fra en fuldkommen tro på Skriftens guddommeligt inspirerede klarhed, idet vi mener at en sand fortolkning af den giver den endelige Sandhed indenfor alle de områder, hvormed den beskæftiger sig.

Vi tilslutter os doktrinen om Skriftens ufejlbarlighed, som Benjamin B. Warfield har udtrykt fortrinligt med følgende ord: "Kirken har fra starten været af den opfattelse at Bibelen er Guds Ord, i den forstand at dens ord, om end nedskrevet af mennesker og således bærende mærker af sin menneskelige herkomst, ikke desto mindre blev skrevet under en sådan indflydelse fra Helligånden, at de er Guds egne ord og udtrykker Hans tanke og vilje. Den har altid anerkendt at denne forestilling om et dobbelt forfatterskab indebærer, at Ånden har ledt de menneskelige forfatteres valg af ord (sproglig inspiration) og frigør resultatet fra, hvad der end måtte være i strid med et guddommeligt forfatterskab... derved er blandt andet sikret den fuldkomne sandfærdighed som alle steder forudsættes og hævdes i forhold til Skriften af de bibelske forfatteres ufejlbarlighed."

For det andet ønsker vi at undersøge de antropologiske, geologiske, hydrologiske og andre videnskabelige implikationer af den Bibelske fortælling om Syndfloden, idet vi, så vidt det er muligt, forsøger at afstemme disse videnskabelige data

i forhold til de bibelske rammer. Hvis dette indebærer betydelige ændringer af principperne om ensartethed og evolution, der for indværende er dominerende indenfor disse felter, så lad det være sådan.

Vi er naturligvis klar over at den moderne videnskab ikke vil have meget tilovers overfor en sådan tilgang. Vores konklusioner vil uundgåeligt være farvede af vores bibelske udgangspunkt, og dette indrømmer vi blankt.

Men den ensartede videnskabelige teori er ikke mindre bundet af sine egne udgangspunkter, og disse er mindst lige så dogmatiske som vore egne! Antagelserne om historisk kontinuitet og videnskabelig naturalisme er ikke mere åbne overfor videnskabeligt bevis end Bibelens fortællinger om universelle katastrofer og overnaturlige hændelser. Desuden mener vi at nogle af de antagelser, der indgår i evolutionsteorien (eks. den stiltiende benægtelse af termodynamikkens to universale love) er langt mere fremmede i forhold til den videnskabelige virkelighed end vore egne forudsætninger. Vi mener at et system, baseret udelukkende på den gennemførte tiltro til Bibelens ord, i sidste ende vil vise sig at være langt mere tilfredsstillende, end noget andet system, fordi det formår at skabe overensstemmelse mellem videnskabelige data og at løse problemer og tilsyneladende konflikter.

Vi indrømmer gerne at et værk af denne slags ikke kan gå i dybden med alle de problemer, der måtte være i forbindelse med formuleringen af en sand bibelsk og videnskabelig katastrofeteori. Disse problemer er uoverskuelige, idet de har betydning for hele spektret af videnskaber. Forfatternes baggrund og særlige interesse er på den ene side tolkningen af det Gamle Testamente og bibelstudier, og på den anden side er det hydraulik, hydrologi og geomorfologi. Det er vores håb at denne kombination kan gøre det ud for en passende begyndelse på et studie af Syndfloden og dens implikationer. Råd fra mange andre specialister indenfor forskellige discipliner har desuden været os til stor hjælp.

Ikke desto mindre er vi realistiske i vores forventninger til den reception dette værk i det store og hele ventes af få fra videnskabelige evolutionsteoretikere. Vi mener at de fleste problemer i forbindelse med den bibelske fortælling om Syndfloden primært er af religiøs art snarere end videnskabelige. Forestillingen om en universel domsafsigelse over menneskets synd og oprør, og dens løfte om en senere kommende dom, er dybt problematisk og provokerende for det moderne menneskes moralske stolthed, og derfor vil han så vidt det er muligt undgå den.

Men vi håber at personer, der ligesom os har fuld tiltro til Guds

åbenbaring, vil blive inspireret til at erkende, at en virkelig bibelsk tilgang i sidste ende vil være i stand til at skabe overensstemmelse mellem alle de videnskabelige data på langt mere harmonisk og tilfredsstillende vis, end hvad den ensartede teori nogensinde kan præstere. Fordi Skaberen også er Skriftens Forfatter, mener vi at i jo højere grad vi følger Hans Ord, i jo højere grad vil vi være i stand til at rykke grænserne for vores forståelse af Hans skaberværk, og derved også gøre brug af de evner, der er i os alle, skabt som vi er i Hans bilde.

195

200

205